

40.

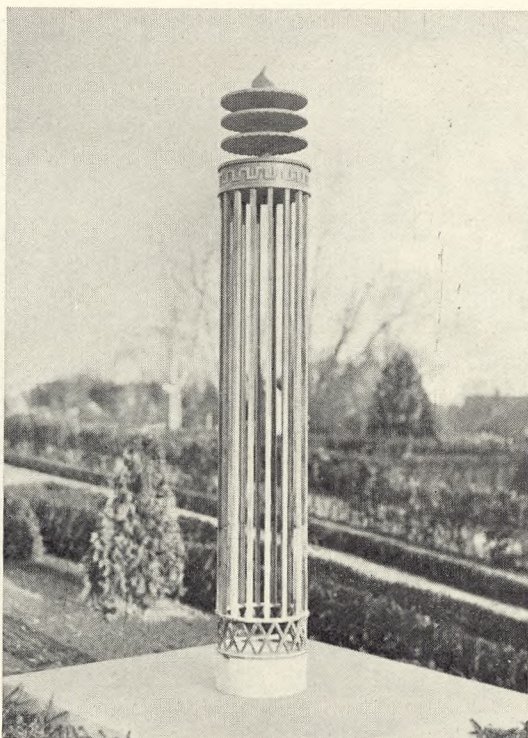
„Fællesgraven“ eller „De ukendtes Grave“.

Af Overassistent A. Hilsøe.

„Hvil i Fred“ og „Gemt, men aldrig glemt“ er to Inskriptioner, man ofte ser paa Gravstene, og Meningen har sikkert været god nok i Øjeblikket, men hvorledes gaar det ofte ikke med det første Led i denne Overskrift, naar der er gaaet nogle Aar? Saa kommer Familien maaske i Tanker om, at de hellere vil have den Afdøde ned i en ny og større Grav paa den samme eller paa en anden Kirkegaard, — eller den skal flyttes ned i „dyb Grav“, for at der kan komme en ny Afdød oven paa i „alm. Grav“. Eller er det en Urnebegravelse i en Familiegrav, saa bliver Urnen ofte gravet op ved en ny Kistebegravelse for derefter atter at blive nedsat ved Tilfyldningen. Der er i saadanne Tilfælde ikke megen „Fred“, og dette er lidet pietetsfuldt.

Hvad det andet Led angaar, om aldrig at blive glemt, da ser vi Kirkegaardsfolk jo ofte Eksempler paa det modsatte, idet mange Grave efter faa Aars Forløb, for ikke at sige ganske kort Tid, faar Lov til at ligge hen uden Pasning, overgroede med Ukrudt, og uden at nogen tænker paa dem med en Blomst nu og da eller paa anden Maade.

Af ovennævnte Grunde samt en tredie, nemlig Beskedenhed — for at ingen skal have Ulejlighed eller Udgift med at passe ens Gravsted — har der altid været, og vil der vedblive at være en Del Mennesker, som efter deres Død ønsker at hvile et Sted, som ingen kender bestemt og derfor heller ikke kan gøre noget for, selv om de eventuelt gerne vilde. Desuden er en saadan Udslettelse af de Levendes og i dette Tilfælde ogsaa af de Dødes Rækker ofte foretrukket af enlige Mennesker, som

41.

ket ogsaa fandt Sted, da Tidens Fylde kom.

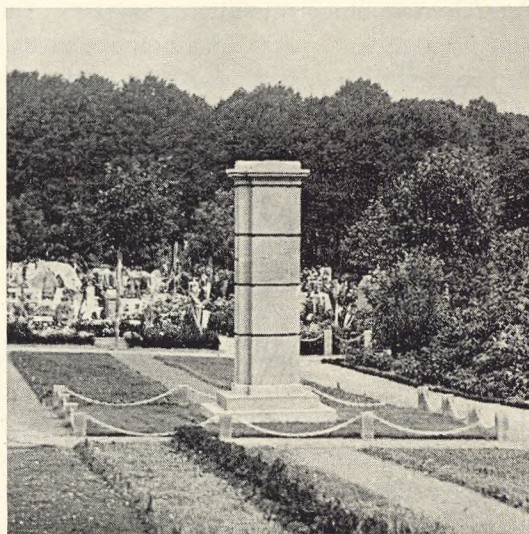
Jeg skal iøvrigt her holde mig til Omtalen af de to københavnske Fællesgrave, og da Forholdene baade under og over Jorden er saa godt som ens for dem begge, vil jeg behandle dem under eet. Bruttoarealet er i begge Tilfælde ca. 1000 m², og Arealerne er udlagte som Græsplæner, omgivne med stedsegrøn Beplantning, og i Plænerne staar en Del smukke, endnu unge Birketræer. Paa begge Grave findes en smuk Mindesøjle eller Fællesmonument; den paa Bispebjerg er tegnet af Arkitekt *Holger Jacobsen* (se Fig. 40) og den paa Søndermark af Professor *Utzon Franck* (se Fig. 43), og de er bekostede af henholdsvis Københavns og Frederiksbergs Begravelsesvæsen.

Det er *som Regel* den Afdøde selv, der har bestemt at ville nedsættes i Fællesgrav, men ogsaa Slægten *kan* bestemme det, og der kræves ingen særlig Tilladelse fra Ministeriet eller lignende. Det er Folk fra alle Samfundsklasser, som ønsker denne Form for Begravelse, fattige og rige, kendte og ukendte Personer. En af de sidste, der

ved, at ingen alligevel vilde passe deres Grav.

Tidligere har denne Kategori af Mennesker ikke helt kunnet faa deres Ønske opfyldt her i Landet, men gennem Ligbrændingen har man i de senere Aar fundet en Udvej til at imødekomme det ved Oprettelse af Fællesgrave i Forbindelse med Krematorier og Urnekirkegaarde. Her i Landet anlagdes den første Fællesgrav paa Bispebjerg Kirkegaard i 1926 og paa Søndermark Kirkegaard 1929, ligesom der ogsaa er anlagt saadanne ved nogle Proviskrematorier.

Idéen med den fuldstændige Udslettelse stammer sikkert fra England, hvor man paa visse Kirkegaarde har en særlig Plæne, hvorover den i dette Øjemed særligt findelste Aske udstros og regner ned i Jorden. I denne Forbindelse skal jeg flygtigt bemærke, at en dansk Søkaptajn undtagelsesvis af Ministeriet havde faaet Lov til at faa sin Aske spredt ud i Øresund, hvil-

42.

41. Mindesmærke paa Fællesgraven i Helsingør.

42. Fællesgrav med Mindesmærke i Aalborg.

er nedsat i Fællesgraven paa Bispebjerg, er Forfatteren *Carl Gandrup*. Her hviler ogsaa den kendte og afholdte Overgartner fra Haveselskabets Have, *Jens K. Jørgensen*. Paa Søndermark ligger bl. a. en Kontorchef for Frederiksbergs Begravelsesvæsen. Oftest er det dog enlige uden Paarørende.

Udgiften er meget ringe; den beløber sig til 10 Kr. een Gang for alle, for hvilket Beløb der faas en tynd Metal- eller Papurne, „Gravareal“, Nedgravning samt Tilfyldning og Vedligeholdelse af „Graven“. Hvert Gravareal er $\frac{1}{16}$ m², 25 cm × 25 cm, og benævnes med fortløbende Numre; men ingen andre end Kirkegaardens Personale ved, i hvilket Nummer vedkommende ligger. Nedsættelsen sker tidligt om Morgenen, inden der endnu kommer Besøgende paa Kirkegården. Græsplænen er ved skjulte Pløkke, som kun de indviede kan finde, inddelt i Felter, hvorfra man maaler

43.

ud til det Nr., der nu skal graves i. En Græstørv stikkes forsigtigt op, Hullet graves, Urnen nedsættes, Hullet tilfyldes og stemples let, Græstørven lægges paa Plads og vandes, og – ingen kan se, at der er foretaget noget. Desuden findes der kun en enkelt Grusgang med et Par Bænke for de besøgende, og Græsset maa naturligvis ikke betrædes. Der udstedes intet Skøde eller nogen anden Slags Kvittering for en saadan Begravelse. Paa Bispebjerg hedder „de ukendtes Grave“ Afdeling X (er det et Tilfælde?), og Protokolbetegnelsen er: Afdeling X, Gravnummer, Afdødes Navn og Stilling, Alder, Nedsættelsesdatoen.

Fredningstiden er 10 Aar, men da det, selv om Antallet i denne Kategori af „Begravelser“ er stærkt stigende, dog er forholdsvis faa, der bliver nedsat, vil det i Virkeligheden med de Arealer, der er udlagte til dette Brug, vare ca. 100 Aar, før de er fuldt belagte; man kan da begynde forfra med anden Belægning, og til den Tid vil baade Aske og Urner forlængst være blevet eet med Jorden.

Antallet af Personer, der gør Brug af denne Metode er stigende. Paa Bispebjerg har det aarlige Antal Nedsættelser været i: 1926: 4, 1927: 9, 1928: 18, 1929: 18, 1930: 18, 1931: 32, 1932: 26, 1933: 46, 1934: 45, 1935: 57 og 1936 indtil 1. September: 70, saa det maaske naar op paa ca. 100 Nedsættelser i Aar.

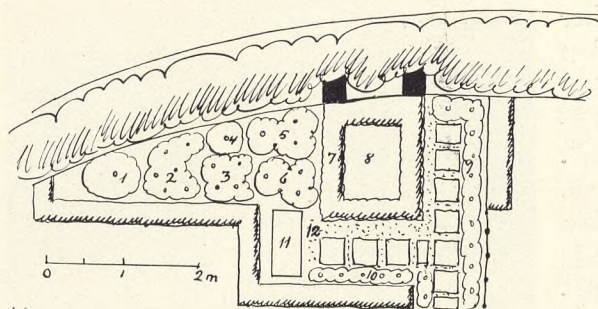
Paa Søndermark har det hidtil gennemsnitligt været 5 pCt. af de der foretagne Brændinger, idet der i 1930 var 15 Nedsættelser af 285 Brændinger og i 1935 28 Nedsættelser af ca. 600 Brændinger.

Trods alt findes der dog nogle, som af og til vil mindes disse ukendte, især ved Højtiderne som Jul og Paaske og maaske ved deres Fødsels- og Dødsdag, og de besøgende lægger da en beskeden Buket eller Krans ved Fællesmonumentet. Fællesgraven vedligeholdes af Kirkegården og er selvfølgelig et daarligt Aktiv, men den

kan vel ogsaa nærmest betragtes som et Anlæg paa denne og er da ogsaa en smuk og stemningsfuld Plet saavel for Sjæl som for Legeme, fri for forvirrende Monumenter og disharmonerende Blomsterbeplantninger og næsten uden besøgende. Her kan man sidde i Fred og evt. gøre op med sig selv, hvorledes man ønsker at blive begravet, ligesom Flertallet af dem, der allerede ligger under Græsset, har gjort det.

Fire Gravsteder fra 1936.

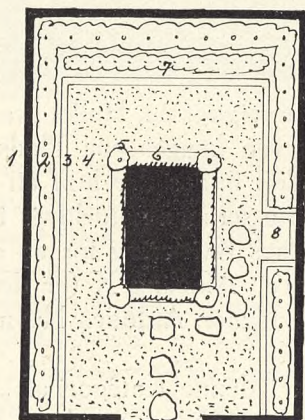
Af Havearkitekt Johannes Tholle.

44.

Fig. 44: Gravsted paa Hørsholm Kirkegaard, beliggende op imod det skovklædte Stengærde og forsynet med 2 Liggesten. Forslaget gik ud paa at forsyne det med Trædefliser og iøvrigt anlægge det med følgende: 1. Juniperus procumbens, 2. Alm. Skovbregne, 3.

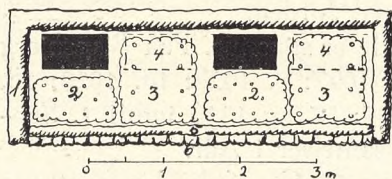
Euphorbia polychroma, 4. Taxus hibernica, 5. Cotoneaster horizontalis, 6. Funkia, 7. Vedbend, 8. skiftende Sommerblomster, 9. Rose Karen Poulsen, 10. Skovbregner, 11. Taburet og 12. Løgblomster, Asarum europæum, Bukar m. fl.

45.

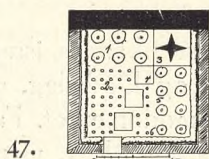
Fig. 45: Gravsted i Sønderho paa Fanø. Gravstedet omgives af en lav, rød Fanømur, der hæver sig et Par Skifter højere bag til; paa Graven en Sandstens-Liggesten. Tallene refererer sig til følgende: 1. Mur, 2. Rose Ellen Poulsen, 3. Klinkekant, 4. Bjørnegræs i Skærver, 5. Kuglebuksbom paa lave Stammer, 6. Erica carnea Winter Beauty, 7. Teucrium og 8. Taburet.

Fig. 46: Gravsted i Marstal paa Ærø. Tallene antyder: 1. Taxhæk, 2. Viola cornuta Lord Nelson, 3. Rose Rødhætte, 4. fremtidig Plads for 2 Tavler af samme Type som de eksisterende (indtil videre beplantet som 3), 5. Vedbend og 6. Brøstenskant. Gravstedet ligger 10 cm over de omgivende Gange.

46.

Fig. 47: Gravsted paa Mosaik Kirkegaard i København. Det er i Udførelsen ændret lidt fra Planen, saa at der bl. a. er kommet 3 Thuja bagtil i Stedet for det brede Gravmæle; Gravmælet fylder altsaa kun en Del af Bagsiden; det er udført af Billedhugger Gunnar Hammerich. Tallene betyder: 1. Rosa Arabella, 2. Begonia Primadonna, 3. Flise med Broncemotiv, 4. Trædefliser, 5. Arabella, 6. Teucrium og 7. Sandstens-Kantsten. Anlægget er udført af Anlægsgartnerfirmaet Jørgensen & Jørgensen.

47.

44.-47. Johannes Tholle: Gravstedsplaner.